

ÚVOD: VÝVOJ OBYVATELSTVA V ROCE 2005

Populační vývoj v České republice se po období prudkých změn z první poloviny 90. let stabilizoval a v posledních letech probíhá bez výraznějších výkyvů a změn. Nicméně i rok 2005 byl z demografického pohledu zajímavý. Stejně jako v roce 2003 a 2004, se počet obyvatel České republiky zvýšil i v loňském roce. Přibýlo celkem 30,5 tisíce obyvatel, když v roce 2004 to bylo 9,1 tisíce a 8,2 tisíce v roce 2003, dohromady za poslední tři roky tedy celkem 47,8 tisíce osob s některým z typů dlouhodobého pobytu či s trvalým pobytem na našem území. Počet obyvatel narůstal i přes úbytky obyvatel přirozenou měnou, které však byly v loňském a předloňském roce nižší než v předchozích letech. V roce 2005 zemřelo o 5,7 tisíc více osob než se narodilo, v roce 2004 mírně nad 9,5 tisíce, zatímco v předchozích několika letech se úbytky přirozenou měnou pohybovaly kolem 15-20 tisíc osob ročně. Úbytky zaznamenané v loňském roce, i v roce 2004, jsou tak zatím v historii záporných čísel přirozené měny (od roku 1994) nejnižší. Příčinou byly zejména vyšší počty narozených dětí.

Tab. A Pohyb obyvatelstva, 1990-2005

Ukazatel	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	počty							
Živě narození	130 564	96 097	90 910	90 715	92 786	93 685	97 664	102 211
Zemřelí	129 166	117 913	109 001	107 755	108 243	111 288	107 177	107 938
- do 1 roku věku	1 410	740	373	360	385	365	366	347
Sňatky	90 953	54 956	55 321	52 374	52 732	48 943	51 447	51 829
Rozvody	32 055	31 135	29 704	31 586	31 758	32 824	33 060	31 288
Potraty	126 055	61 590	47 370	45 057	43 743	42 304	41 324	40 023
- UPT	111 268	49 531	34 623	32 528	31 142	29 298	27 574	26 453
Přistěhovalí	12 411	10 540	7 802	12 918	44 679	60 015	53 453	60 294
Vystěhovalí	11 787	541	1 263	21 469	32 389	34 226	34 818	24 065
Přirozený přírůstek	1 398	-21 816	-18 091	-17 040	-15 457	-17 603	-9 513	-5 727
Přírůstek stěhováním	624	9 999	6 539	-8 551	12 290	25 789	18 635	36 229
Celkový přírůstek	2 022	-11 817	-11 552	-25 591	-3 167	8 186	9 122	30 502
Počet obyvatel (1.7.)	10 362 740	10 330 759	10 272 503	10 224 192	10 200 774	10 201 651	10 206 923	10 234 092
	na 1 000 obyvatel							
Živě narození	12,6	9,3	8,8	8,9	9,1	9,2	9,6	10,0
Zemřelí	12,5	11,4	10,6	10,5	10,6	10,9	10,5	10,5
Sňatky	8,8	5,3	5,4	5,1	5,2	4,8	5,0	5,1
Rozvody	3,1	3,0	2,9	3,1	3,1	3,2	3,2	3,1
Potraty	12,2	6,0	4,6	4,4	4,3	4,1	4,0	3,9
- UPT	10,7	4,8	3,4	3,2	3,1	2,9	2,7	2,6
Přistěhovalí	1,2	1,0	0,8	1,3	4,4	5,9	5,2	5,9
Vystěhovalí	1,1	0,1	0,1	2,1	3,2	3,4	3,4	2,4
Přirozený přírůstek	0,1	-2,1	-1,8	-1,7	-1,5	-1,7	-0,9	-0,6
Přírůstek stěhováním	0,1	1,0	0,6	-0,8	1,2	2,5	1,8	3,5
Celkový přírůstek	0,2	-1,1	-1,1	-2,5	-0,3	0,8	0,9	3,0

V průběhu roku 2005 se v České republice živě narodilo 102,2 tisíce dětí, což bylo o 4,5 tisíce více než v roce předchozím a nejvíce od roku 1995 (včetně), kdy počet živě narozených poprvé klesl pod sto tisíc. Avšak i přes zvýšený počet narozených dětí zůstává úroveň plodnosti v České republice velmi nízká: na jednu ženu v reprodukčním věku stále připadá průměrně méně než 1,3 dítěte. V roce 2005 to bylo 1,28 dítěte, přičemž pro zajištění alespoň prosté reprodukce (tzn. aby se populace nezmenshovala) je třeba úhrnná plodnost mírně nad dvě děti narozené jedné ženě. I v loňském roce pokračoval trend posunu rození dětí do pozdějšího věku – průměrný věk matek při narození prvního dítěte dosáhl 26,6 let a 28,6 let celkově, tzn. bez rozlišení pořadí narozeného dítěte. V obou případech to znamenalo meziroční nárůst o 0,3 roku. Odkládání mateřství do vyššího věku dokládá též údaj, že téměř třicet procent žen přivádí na svět svého prvního potomka až po svých třicátých narozeninách. Zvyšuje se také podíl dětí rodících se nevdaným ženám. V loňském roce se mimo manželství narodilo

32,4 tisíce dětí, které tak představovaly 31,7 % všech živě narozených. V roce 2004 byl tento podíl 30,6 %.

Během roku 2005 zemřelo 107,9 tisíce osob, tj. o 761 více než v předchozím roce. Počet zemřelých však do značné míry závisí na věkové struktuře dané populace, úroveň úmrtnosti tak lépe charakterizuje ukazatel naděje dožití. Naděje dožití při narození zaznamenala v roce 2005 výraznější vzestup pouze u mužů (o čtyři desetiny roku), její hodnota se tak zvýšila na 72,9 roku, u žen se téměř nezměnila a činila 79,1 roku. Úroveň kojenecké úmrtnosti 3,4 promile pro rok 2005 byla nejnižší od počátku jejího statistického sledování, tj. od roku 1819.

Počet manželství uzavřených během roku 2005 byl o 382 vyšší než v roce 2004, přesto vzhledem k vysokým počtům mužů i žen ve věku nejvyšší úrovně sňatečnosti to znamenalo mírný pokles intenzity sňatečnosti. Počet sňatků tak dále stagnuje na hodnotách okolo padesáti tisíc a úroveň sňatečnosti zůstává nízká: při zachování úrovně sňatečnosti z roku 2005 by zůstalo svobodných 31 % žen a 37 % mužů. Průměrný věk při prvním sňatku dosahoval v loňském roce 30,7 roku pro muže a 28,1 roku pro ženy.

V roce 2005 bylo rozvedeno celkem 31,3 tisíce manželství. Tento počet byl o 1,8 tisíce nižší než v roce předchozím a dokonce nejnižší za posledních pět let. Úhrnná rozvodovost, tedy podíl manželství končících rozvodem, se v roce 2005 snížil na 47,3 % a mohlo by to tedy vypadat, že vývoj rozvodovosti kulminoval v roce 2004 (49,3 %). Pro hodnocení demografického vývoje je však jeden rok krátké období a tudíž to, zda vrcholu rozvodovosti bylo již skutečně dosaženo či nikoli bude možno vyhodnotit až za několik let. Podstatné je to, že i přes mírné snížení v loňském roce, je intenzita rozvodovosti v České republice stále velmi vysoká.

Příznivý vývoj byl i nadále zaznamenán v případě potratovosti. Celkový počet potratů klesl oproti roku 2004 o 1,3 tisíce na 40,0 tisíc. Počet umělých ukončení těhotenství, která představují dvě třetiny všech potratů, se meziročně snížil o 1,1 tisíce. Úhrnná indukovaná potratovost se snížila z 0,37 interrupce připadající na jednu ženu během jejího reprodukčního věku v roce 2004 na 0,35 v roce 2005.

Tab. B Základní intenzitní ukazatele demografického vývoje, 1990-2005

Ukazatel	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Prvosňatečnost žen* (%)	96,2	79,9	74,4	72,5	72,4	68,7	69,8	69,1
Průměrný věk žen při 1. sňatku*	21,4	24,6	26,4	26,9	27,2	27,7	28,0	28,1
Úhrnná rozvodovost	0,38	0,38	0,41	0,45	0,46	0,48	0,49	0,47
Úhrnná plodnost	1,89	1,28	1,14	1,15	1,17	1,18	1,23	1,28
Průměrný věk matek při narození 1. dítěte	22,5	23,3	24,9	25,3	25,6	25,9	26,3	26,6
Podíl živě narozených dětí mimo manželství (%)	8,6	15,6	21,8	23,5	25,3	28,5	30,6	31,7
Čistá míra reprodukce	0,91	0,61	0,55	0,55	0,56	0,57	0,59	0,62
Úhrnná indukovaná potratovost	1,56	0,68	0,47	0,44	0,42	0,39	0,37	0,35
Naděje dožití mužů při narození	67,6	69,7	71,6	72,1	72,1	72,0	72,5	72,9
Naděje dožití žen při narození	75,4	76,6	78,3	78,4	78,5	78,5	79,0	79,1
Kojenecká úmrtnost (‰)	10,8	7,7	4,1	4,0	4,1	3,9	3,7	3,4

* údaje z tabulek sňatečnosti svobodných